

Tóthné Boda Éva Mária: Az informális és a nem formális tanulás különböző szinterei

Bevezetés

Feltételezésem szerint a megye nem-formális és informális tanulási szinterei gazdag kapacitást jelentenek a népi kézműves mesterségeket elsajátítók számára. A jelenleg rendelkezésre álló szinterek azonban nem hasznosulnak olyan mértékben, mint ami lehetséges volna.

Primer kutatással megvizsgáltam a népi mesterség és kismesterség végzéséhez szükséges ismerethalmaz megszerzésének és átadásának módozatait, a tanítás és tanulás dinamikáját. Kísérletet teszek, hogy feltárjam Győr-Moson-Sopron megye ez irányú fehér foltjait, illetve a népi kézművesekre fókuszálva összesítem a rendelkezésre álló szinterek kataszterét. Az interjúk vizsgálatok eredménye a kézműves mesterek és kismesterek motivációjáról, ambíciójáról nyújt ismereteket, illetve betekintést enged a vizsgált alapsokaság tudásszerzésébe, mesterségük átörökítésének nehézségeibe. Ezen felmérésekre alapozva határozom meg a továbblépés irányait és a beavatkozási területeket. Zárásként kitérek arra, hogy kinek és milyen módon kellene segíteni annak érdekében, hogy ez a magyar szellemi vagyon a jövőnek is biztonsággal fennmaradhasson.

A kutatás elméleti alapjai

A kutatásomban megfogalmazott hipotéziseket leginkább fogalmakkal, fogalompárokkal lehetséges összefoglalni. Az egyik legfontosabb fogalompár a tanítás és tanulás dinamikája. A kutatási munkaszakaszban egyaránt bizonyosságot kaptam arról, hogy a kézműves mesterségek ismerete minden történelmi korban a tudás piac fontos eleme volt. Bár a korábbi századokban nem ezzel a szófordulattal éltek, de napjainkban egyértelműen beleíródtak ezek a fogalmak a formális, informális és nem-formális oktatás világába.

Az Európai Tanács 2000 márciusában összeállított Memorandum az egész életen át tartó tanulásról című dokumentuma megfogalmazza, hogy „Az egész életen át tartó tanulás immár nem csupán az

oktatás és a képzés egyik aspektusa; ennek kell irányító elvvé válnia az ellátás és a részvétel terén a tanulási helyzetek teljes kontinuumában. Az elkövetkezendő évtizedben ezt az elképzelést (víziót) kell a gyakorlatban megvalósítani. Európa minden lakójának – kivétel nélkül – biztosítani kell az esélyegyenlőséget, hogy a társadalmi és gazdasági változás által támasztott igényekhez igazodni tudjanak, és Európa jövőjének kialakításában aktívan részt vehessenek.”(Komenczi, 2001)

A Memorandum határozza meg „Az okszerű tanulási tevékenység három alapkategóriáját:

- **Formális tanulás:** oktatási és képzési intézményekben valósul meg, és oklevéllel, szakképesítéssel ismerik el.
- **Nem formális tanulás:** a rendes oktatási és képzési rendszerek mellett zajlik, és általában nem ismerik el hivatalos bizonyítvánnyal. A nem formális tanulás lehetséges színtere a munkahely, de megvalósulhat civil társadalmi szervezetek és csoportok (pl. ifjúsági szervezetek, szakszervezet, politikai pártok) tevékenysége keretében is. Megvalósulhat a formális rendszert kiegészítő szervezetek vagy szolgáltatások révén is (pl. művészeti, zenei kurzusok, sportoktatás vagy vizsgára felkészítő magánoktatás).
- **Informális tanulás:** a mindennapi élet természetes velejárója. A formális és nem formális tanulási formákkal ellentétben, az informális tanulás nem feltétlenül tudatos tanulás, és lehet, hogy maguk az egyének sem ismerik fel tudásuk és készségeik bővülését.” (Komenczi, 2001)

Forray R. Katalin és Juhász Erika bővítik az informális tanulás fogalmát azzal, hogy az informális felnőttkori tanulásnak tekintik azt a tanulási folyamatot is, ami nem oktatási intézményben valósul meg, az emberek önkéntesen végzik és élettevékenységhez kapcsolódhat. Lehet spontán, tudattalan, véletlenszerű vagy tudatos, saját elhatározásból történő, szervezett tanulási folyamat. Ezeket autonóm tanulásnak nevezik. Az autonóm tanulás a formális, nem-formális és informális felnőttkori tanulás során egyaránt megtalálható, egy kisebb részüket képezi. (Forray és Juhász, 2009)

A 21. század a gyors ismerethez való jutást igényli és támogatja. A gazdasági szektor kellően jutalmazza is ezt, mint ahogy az egész életen át tartó tanulást is. A foglalkoztathatóság, az egzisztencia biztosításának egyik meghatározó kelléke a tudás és alkotás szimbiózisa. Nem véletlen, hogy a tudáspiacon is a kreativitás és az innováció nyer teret. Napjaink új technológiai nem csak új eljárásokat, hanem új közösségeket is teremtettek. Talán ezért is kezd kibontakozni és elterjedni a tudásalkotás fogalma. Az ismeretek, tapasztalatok megszerzése változó közösségeket, egyedi megoldásokat hoznak létre. Az elmúlt néhány évtizedben meghonosodott az ismeretek hálózati rendszerekből való megszerzése. Az eredményesség központi eleme azonban továbbra is az ember marad.

A kézműves mesterségek mellett és mögött a középkor óta mindig voltak közösségek. A céhek létezése jól kifejezi ennek működési formáját. A 20. század második felétől a háziipari szövetkezetek töltötték be ilyen háttérfunkciót. Napjainkban a népművészeti egyesületek azok, amelyek ebben a szerepkörben tevékenykednek. A nagy különbség a korábbi századokhoz képest abban rejlik, hogy akkoriban a céheknek, szövetkezeteknek voltak tagjai, ma pedig az alkotóknak vannak egyesületei, közösségei. Ez egy másik megközelítés. A mesterségbeli tudás más módon „kollektivizálódik”, mint korábban. Korunkban az alkotók szabadabb, kötetlenebb módon végzik munkájukat, de ugyanakkor nyitottabbak is. A hálózati együttműködés a mesterségbeli tapasztalatokkal való bánni tudás informális színterévé válik. Az elvégzett interjúk határozottan megerősítették, hogy a kézműves mesterek és kismesterek által birtokolt tapasztalat hatalmas

társadalmi érték. Ezen társadalmi vagyon további fejlesztése, fenntartása egyéni, de elsősorban közösségi érdek. A felmérésben Győr-Moson-Sopron megye referencia térségként szolgált. Az itt megállapított következtetések és javaslatok az ország más térségeiben is relevánsak lehetnek.

A kézművesség és a népi kismesterségek tanulásának-tanításának sajátosságai Győr-Moson-Sopron megyében

Alaphipotézisem szerint a megye kézműves kultúrájának jövője a fenntarthatóságban, illetve az újjáélesztésben rejlik. Alaphelyzetben a fenntarthatóságot a személyi, intézményi, szervezeti, pénzügyi fenntarthatóság szempontjából vizsgálhatjuk. A kézművesek esetében ez a személyi feltétel kiemelt fontosságú. Sőt azon mesterségek esetében, amelyeknek ma már nincsenek élő képviselői, a kompetencia beillesztése, átmenelése, élővé tétele még inkább nagyobb odafigyelést és erőfeszítést igényel. A megyében számos szakma halt ki az elmúlt 40-50 évben és számuk egyre csak gyarapodik. A közeljövő sem kecsegtet túlságosan pozitív jövőképpel. A megyében jelenleg 11 olyan szakág van, amelyben csak egy-egy alkotó dolgozik. Ezt a trendet meg kell fordítani. Az interjúban a „tudás megszerzésének célja” kérdésre adott válaszok jól rávilágítanak arra, hogy milyen platformon lehetséges ezen mesterségek fenntartását biztosítani. A felmérésből és az interjúkból is visszaköszönt, hogy érdemes a népi mesterségek és kismesterségek elsajátításának értelmét, céljait, lehetőségeit a mai fiatalok és felnőttek figyelmébe irányítani. Mindezt olyan módon, hogy a 21. század igényeit és elvárásait is tekintetbe vegyük. Itt kell kiemelni a hagyomány és modernitás fogalompár mögött megbúvó cselekvéseket. Nem a régi világ visszahozásán kell fáradozni, hanem azokat a praktikumokat fenntartani, amelyek a népi kézművességen keresztül napjainkban is hozzáadott értékkel bírnak. Ezen gyakorlatiasságra jó válaszokat kaptam a kérdőíves felmérésből és az interjúkból is.

A kutatás bemutatása

Az információs társadalom tanítás- és tanuláselmélete három elemében mindenképpen egyedi, és mindez jelen írásom aktualitását is nagymértékben alátámasztja. Az egyik az ismeretek megszerzésének gyorsaságában érhető tetten. Korunk munkavállalójának hozzáadott értéke ugyanis akkor válik igazán mérhetővé, ha a formális módon megszerzett tudását nem csak szinten tartja, hanem rendszeresen korszerűsíti, folyamatosan modernizálja is. Ennek következtében a tanítás és a tanulás dinamikája, valamint az abból adódó foglalkoztathatósági eredmény versenyelőnyre válik a munkaerőpiacon. Másrészt korunkban felértékelődik a tudásalkotás képessége. A hagyományos ismeretszerzés formái, módozatai mellé egy sor – a korunk technológiai fejlettségéből adódó – eljárás támogatja a használható tudás megalapozását, annak élethosszig tartó bővítését. Nem véletlen, hogy napjainkra már egész fiatal korban tudatosítják a tanulókkal az életút, a személyes fejlődési program fontosságát. A tudáspiac kínálati szereplői jól körülírható belépési inputokat és kimeneti indikátorokat fogalmaznak meg a formális és a nem-formális képzések esetében. Az eredményorientált képzések a „tudni, hogy mit” helyett a „tudni, hogy hogyan” elvére építik jövőképüket. A harmadik sajátosság, aminek kiemelt jelentőséget tulajdonítok, hogy felértékelődik az ismeretek hálózati rendszerekből való kinyerése, alkalmazása, hasznosítása. Az eredményképzésben az ismeretek szerzésének gyorsasága, a tudásalkotás képessége, valamint a hálózati eljárások alkalmazása rendhagyó módon tetten érhető.

Az informális és nem-formális tanulás színtereinek értelmezése napjainkban kiemelt jelentőséget kapnak. Elsősorban azért, mivel ezek kötetlenebb, nyitottabb megoldásokat nyújtanak a formális oktatáshoz képest. Többször és erőteljesebben jelenik meg ezen modellekben a sikerélmény, a pozitív visszacsatolás. Az ismeretszerzés sok esetben boldog átélést jelent a résztvevő számára. A nem-formális és informális tanulás ösztönösen kinyitja az emberek belső világát, és ilyen módon szoros kötődést alakít ki a külső környezeti elemekkel is. Sok esetben a tanulás észrevétlen marad, ami a hagyományos kereteknél elképzelhetetlen. A kutatásomban választott téma jelentőségét abban is látom, hogy a képzés ezen modelljeinél erőteljesebben jelenik meg az egyéni önkéntes vállalás, nagyobb szerepet kap a személyes motiváció. Mivel napjaink egyik nagy kihívása a népi hagyományörzésben az emberi tapasztalatokkal való bántni tudás, ezen emberi tényezők igencsak felértékelődnek mind az ismeretszerzésben, mind az ismeretek hasznosításában. Az ember ismerete, tudása és tapasztalata pedig fontos eleme a fenntartható fejlődésnek. Az ezt szolgáló nevelésben és oktatásban részt vevők pedig kortól függetlenül hozzájárulnak a jövő építéséhez.

A népi kézműves szakmák iránti érdeklődésem évtizedek óta kapcsolódik a mindennapjaimhoz. Magam is kézműves szappankészítő, csuhéfonó és népi gyöngyészter készítő vagyok. Folyamatosan veszek részt képzéseken, tanfolyamokon. Mindezek szinte predesztináltak arra, hogy jelen vizsgálat vezérfonalát ehhez atémakörhöz kössem.

Kutatásomban a nem-formális és informális tanulási színtereket, illetve a népi kézművesek által az ilyen módon szerzett ismeretek hasznosításának és fenntarthatóságának esélyeit vizsgálom. Az empirikus kutatás során a népi mesterség és kismesterség végzéséhez szükséges tudáshalmaz megszerzését és annak átadásának lehetőségeit vizsgálom Győr-Moson-Sopron megyére vonatkozóan. A tanulmányom átfogó célja, hogy az egyes problémacsomagok vizsgálatán keresztül rámutasson és hozzájáruljon a megye ez irányú erősségének további fenntartásához. A kutatásom, - mely egy kérdőíves felmérésből és 6 interjúból áll -, nagy segítséget nyújt ahhoz, hogy a kapott adatok elemzésén keresztül meghatározzam a lehetséges beavatkozási területeket. Javaslataimmal hozzá kívánok járulni ahhoz a hatalmas erőfeszítéshez, amely a népi kézművesség fennmaradását, adott esetben azokon keresztül egyeseknél az egzisztencia biztosítását is támogatják.

Alapfeltételezésem abból indul ki, hogy a megye nem-formális és informális tanulási színterei gazdag háttérrel biztosítanak a népi kézműves kismesterséget elsajátítók számára. Ezek a kapacitások azonban nem hasznosulnak olyan mértékben, mint ami lehetséges volna. A hipotézis vizsgálatához kísérletet teszek, hogy feltárjam Győr-Moson-Sopron megye ez irányú fehér foltjait, illetve a népi kézművesekre fókuszálva összesítem a rendelkezésre álló színterek kataszterét. Erre alapozva fogom meghatározni a továbblépés lehetőségeit, annak irányait.

Kutatásom másik fókuszja a megyében működő népi kismesterekre, mint speciális tudásbirtokosokra irányul. Meglátásom szerint az ő szellemi ismeretüka magyar hagyaték integráns részét képezi, ezért nem mindegy, hogy ez az örökség milyen módon tartható fenn és milyen minőségben adható át. Az empirikus vizsgálatok során a megyében élő népi mestereket és kismestereket kerestem meg, és a tudásszerzésükről, a motivációikról, a mesterségük átörökítésének nehézségeiről kérdeztem őket. Az alapkérdésem e vonatkozásban az volt, hogy kinek és milyen módon kellene segíteni őket annak érdekében, hogy ez a magyar szellemi vagyon a jövőnek is fennmaradhasson.

Kutatási eredmények bemutatása

A kérdőíves felméréssel és interjú vizsgálattal az alábbi négy fő kérdésre kerestem a választ.

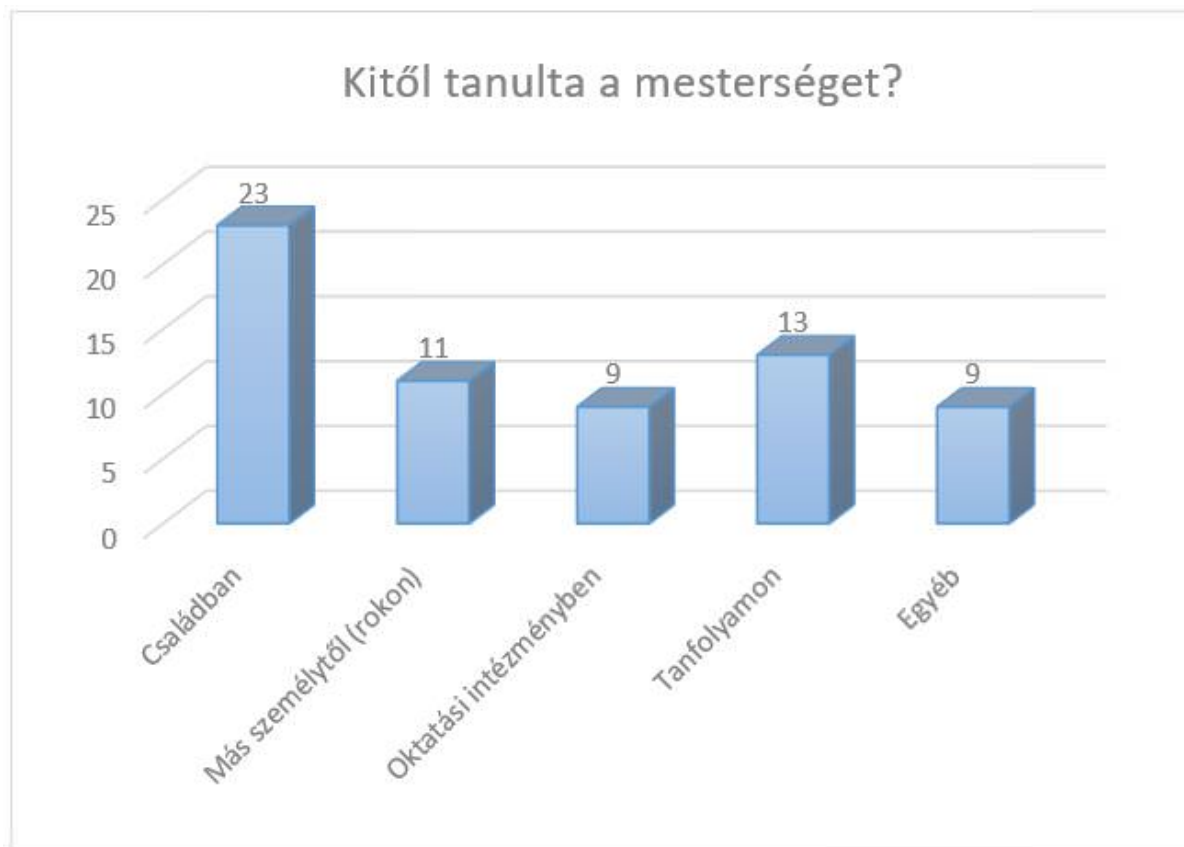
- Vizsgáltam, hogy Győr-Moson-Sopron megyében mely korosztályra jellemző a népi kézműves mesterség és kismesterség elsajátítása? Mivel lehetne vonzóvá tenni a kézművességet mások számára?
- A napjainkban alkotó Győr-Moson-Sopron megyei népi kézművesek mennyiben szerezték meg tudásukat formális, nem-formális és informális oktatási módszerekkel?
- Mi motiválja a népi kézműveseket Győr-Moson-Sopron megyében? Mire használja a 21. század első évtizedeiben a megszerzett tudását?
- Milyen esélyek és módszerek lehetségesek a népi kézműves szakmák átörökítésére? Mennyire jellemzi a népi kézművességet az értékmegőrzés és a modernizáció együttélése?

A kérdőíves felmérésben 47 kézműves mester és kismester bevonása valósult meg. A lekérdezés a szokásos demográfiai adatok mellett kiterjedt a mesterségbeli szakágakra, a szakma elsajátításának módozataira, céljaira, folyamatára, az informális és nem-formális tanulásra alkalmas színterek feltárására, a mesterség átörökítésére, illetve ezen tudás átadásának lehetőségeire, gyakorlatára. Az összeállított kérdéscsomagokra adott válaszok a feldolgozást követően az alábbi eredményeket mutatja.

A vizsgálatban részt vett kézművesek jellemzően a közép- és az idős korosztályhoz tartoznak, és Győr-Moson-Sopron megye területéről 20 kézműves szakágat képviselnek. A népi kézműves szakma elsajátításával a jövedelemszerzés, a vállalkozásaik működtetése mellett fontos céljuk a hagyományos értékek megőrzése, a szakmai tudás átadása.

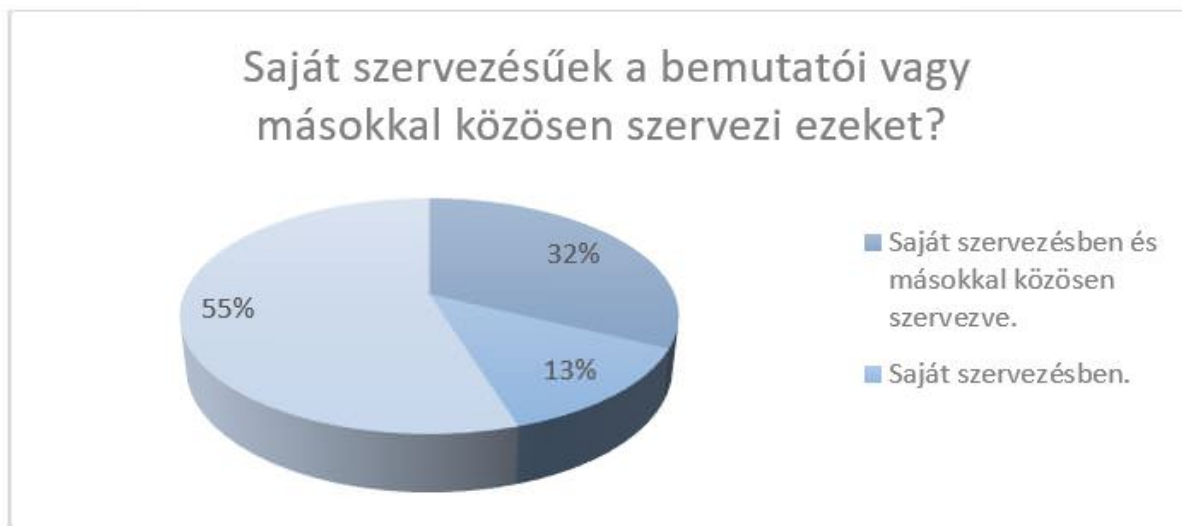
A kézművesek a mesterségeket, kismesterségeket már gyerekkorukban megtanulták családban vagy más közeli hozzátartozótól. A családon kívül a megkérdezettek oktatási intézményben vagy tanfolyamokon sajátították el a tudást. Az Egyéb kategóriába a múzeumi látogatást, nyári tábort és az egyéni tanulást sorolták fel. (A kérdésre több választ is be lehetett jelölni.)

1. ábra: Kitől tanulta a mesterséget kérdés válaszainak eloszlása
(Saját szerkesztés, 2020)

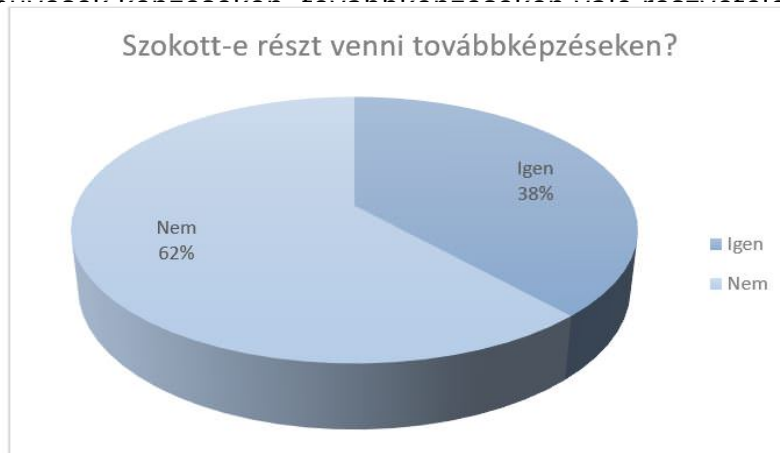
A megkérdezettek 97 %-a úgy nyilatkozott, hogy szakmai tudását, tapasztalatát szeretné továbbadni, oktatni. A tudásátadás családon belüli modellje a felmérésbe bevontak 43 %-a számára elérhető megoldás. Akinek erre nincs lehetősége (53 %), azok szívesen tanítják a szakmai iránt érdeklődőket. A válaszadók közel negyede, 23 %-a foglalkozik tanulókkal. Ők azok, akik a következő generációknak iskolarendszeren belül (oktatási intézményekben) formális oktatás formájában és iskolarendszeren kívül nem-formális és informális tanulási színtereken (szakkör, alkotótáborok, tanfolyamok, mesterség bemutatók) át tudják adni a népi hagyományokat, a népművészet szeretetét. A válaszadók egyharmada hobbiként foglalkozik a tárgyalakotással. A 2. ábra mutatja be, hogy a megkérdezett kézművesek kétharmada kisebb-nagyobb gyakorisággal tart foglalkozásokat, rész vesz bemutatkozási alkalmakon. Jellemző, hogy inkább másokkal együtt, közösen szervezik meg ezeket az eseményeket a lakótelepüléseiken és más falvakban, városokban. A kézművesek 1%-a megy külföldi kiállításokra, bemutatókra.

2. ábra Bemutatkozási alkalmak szervezésének formái
(Saját szerkesztés, 2020)

Az alkotók több mint fele zsűrizteti termékeit, ami jól mutatja a szakmai elköteleződést, az igényességet és a fejlődési igényt. Ez a megmérettetés egyben jó motivációs bázis. Inspiratív módon hat a tanulásra, valamint arra, hogy a régi hagyományokat felhasználva, de új, a mai kor igényeinek megfelelő kézműves tárgy készüljön. Ez a folyamatos tanulás, mely egész életen át elkíséri a népi kézműveseket, nemcsak az általuk megalkotott tárgyak minőségében jelentkezik, hanem a tudás és a tapasztalat átadása, az oktatás során is. A mesterek és kismesterek közül viszonylag kevesen képezik magukat, melynek alakulását a 3. ábra mutatja be. Ennek több oka is lehet, például, hogy nincs megfelelő képzésük vagy nincsenek képzési, továbbképzési alkalmak vagy hiányoznak a nem-formális és informális tanulási színterek.

3. ábra: Kézművesek továbbképzési szokásainak alakulása

A kérdőíves felmérést követően interjú vizsgálatot végeztem hat kézműves szakág képviselőjénél, hogy az eredményt még pontosabban meg tudjam határozni, illetve, hogy minőségi adatokhoz jussak.

Az interjú vizsgálatba bevont 6 népi kézműves mindegyike más-más szakágat képvisel. Ebből három kézműves mesterség – fazekas, kékfestő, faragó –, három pedig kismesterség – hímző, szalmafonó, népi ékszerkészítő – szakma művelője. Az interjúk során a kézműveseket a mesterségük, illetve kismesterségük elsajátításának történetéről, a nem-formális és informális tanulás színtereiről, az ismeretátadás módszereiről, a fiatalabb korosztály számára történő vonzóvá tételről, az értékmegőrzés és modernizáció együttéléséről kérdeztem. A válaszaikat elemezve

foglalom össze a vizsgálat eredményét.

A népi kézműves szakmák elsajátításánál egyaránt megjelent a formális, nem-formális és informális tanulási tevékenység. Formális oktatás (szakközépiskola) keretében a fafaragó és hímzéssel foglalkozó alkotó, oktatási intézményben, felnőttképzés során a fazekas tevékenységet végző kézműves sajátította el az ismereteket. Kettő kézműves kismester (szalmafonó, népi ékszerkészítő) pedig nyári tábor, tanfolyam és önképzés során tanulta meg a szakmát. Kevés kézművesnél (kékfestő, fafaragó) van jelen a generációk közötti tudásátadás. A kézművesek az alapismeretek elsajátítása után is folyamatosan tanulnak, bővítik ismereteiket. A nem-formális és informális tanulási szintek közül a szakma számára szervezett kézműves vásárokat, bemutatókat, tanfolyamokat, nyári táborokat és a néprajzi gyűjtések esetén a múzeumokat nevezték meg. Oktatási és közművelődési intézmények, civil szervezetek meghívására kézműves foglalkozásokat, szakköröket tartanak, melyeken a fiatal- és felnőtt korosztály egyaránt részt vesz. Igényként jelölték meg Alkotóház létrehozását, ahol közösségben folyhatna az alkotás és tudásátadás. A kézműves alkotóknak nagyon fontos, hogy a mesterségüket, illetve kismesterségüket továbbadhassák. Már gyermekkortól kezdődően a kézműves hagyományok megismertetését, az alkotás folyamatába történő aktív bevonását szorgalmazzák. Szinte valamennyien a modernizációval, a mai kor igényeire válaszoló, de a múlt hagyományait megőrző alkotások létrehozásában látják a kézműves szakmák fennmaradásának biztosítékát. Fontosnak tartják továbbá a könyvek, filmek, oktatási alkalmak mellett az alkotó személyének és az általa átadott szakmaszeretnek a pozitív hatását.

Összefoglalva az empirikus kutatást, megállapítható, hogy mind a kérdőíves felmérés, mind az interjú vizsgálat rávilágított arra, hogy az alkotás szeretetének, gyakorlatának és szemléletének átadását már gyermekkortól el kell kezdeni. A leendő alkotóknak pedig – amennyiben valóban közel kerül hozzájuk egy-egy szakma –, a további tanulás és tapasztalatszerzés egy egész életen át tartó folyamat lesz.

A kutatásból kiderült, hogy az alkotók és tudásátadók nem teljesen egymást fedő célcsoportot jelölnek. Ahogy egyikük jelezte is, hogy vannak jó alkotók, de nem minden alkotó jó tudásátadó is egyben. (Ezért egyébként érdemes volna egy-egy ilyen szakmánál akkreditálni azt a tudásanyagot, és főleg azt a módszert, ami a mesterség átadásához-átvételéhez szükséges elsősorban a gyermekek irányába.) A tudás átadásának egyik módja, hogy a népi kézműves mellett tanulók vannak. A mester működésének helyszíne a saját műhelye, amely a tudás átadásának egyik színtere is egyben. Emellett a megyei kézművesek sokszor tartanak bemutató foglalkozásokat, táborokat, több esetben a műhelyen kívüli környezetben. Vizsgálódásai egyik területe volt a megye informális, nem-formális képzési helyszíneinek áttekintése. Talán a kihasználtság szempontjából az egyik legelhanyagoltabb képzési helyszín a tájház. A megye több tucat településén hoztak létre tájházakat, azonban ezek nagy részében csak a kiállítóhelyi funkciók érvényesülnek. Kevés olyan rendezvény van, amely éppen a mesterségek népszerűsítését a tudás – alkotás – átadás hármasságában tudja elérni, megszólítani és megtartani az érdeklődőket. Ez a szabad kapacitás az informális és nem-formális mesterségképzésekre még rendelkezésre áll a megyében. Itt elsősorban a kereslet generálására és szervezési erőforrásra van szükség, vagyis arra, hogy a fiatalok hiteles személytől, hiteles helyen és néprajzilag is hiteles módon tudjanak benyomásokat szerezni. Ennek céljából az érdekeltek és érintettek bevonásával az alábbiak elérése mindenképpen kívánatos.

A Nyitott műhelyek tanulási színteret érdemes volna kiegészíteni. A Nyitott műhelyek és Porták egy tágabb mesterség-halmazt foglal magában, mint az előbbi. Megjelenik benne a manufaktúrális

alkotás mellett a helyi élelmiszer feldolgozás témaköre is. A helyi gazdaság a helyi erőforrások kiaknázásában és helyi működtetésében érdekelt. Ennek eredményeként a helyi nyereség is helyben marad. Klasszikus példája a regionális turizmus építése és az abban működők rendszerbe szervezése.

Győr-Moson-Sopron megyében ezen Mesterség műhelyek hálózatba szervezése még nem történt meg, bár kezdeményezések voltak, vannak. A fenntarthatóság egyik bázisa a turizmus. Ez esetben a szálláshely- és vendéglátó szolgáltatás, illetve az attrakció, a programok kínálata jelenti azt a kínálati portfóliót, ami végett a vendég felkeres egy térséget. A megye frekventált turisztikai térségei és a népi kézművesek elhelyezkedése földrajzilag nem fedik egymást. A hálózatba szervezés már ezért is indokolt. Másrészt a népi mesterségekben, kismesterségekben gazdag Rábaköz tájegység egyik erőssége éppen ez a terület. Ilyen módon a térség kézműves turisztikai desztináció irányába való pozícionálása valóságos fejlesztési irány lehet. Ehhez a kézműveseknek, a képzőknek össze kell fognia.

A kézműveskedés több mint szakma. Alapvetően mindkét agyféltekét megmozgató eljárásról van szó, amelyben a tudás, az alkotás együtt kell éljen a kreativitás, az intuitív látás képességével. Az egyéni interjúkból ez a látásmód, ez a beleérző, beleélő képesség köszön vissza. Ez az empatikus megközelítés és magatartás teszi egyedivé az alkotót magát és természetesen az alkotás eredményét is. A megszólított alanyok valamennyien elgondolkodtató módon és meggyőző hangulattal adták vissza küldetésük üzenetét a mesterség elsajátításának célját illetően: „Népünk hagyományának megőrzése az utókornak”. A népi kézművesek és kismesterek missziót teljesítenek ma csakúgy, mint az elmúlt századokban mindenkor. Rajtunk, ma élőkön is múlik, hogy ez a szellemi – lelki – tárgyi folytonosság a jövőnek is fennmaradjon.

Következtetések és javaslatok

A kutatás során megfogalmazódott megállapításaim:

- A népi kismesterségek erős szűkülése figyelhető meg az elmúlt 40 évben. Azok a mesterségek éltek túl, amelyek vagy az erős identitás végett vagy pedig az egzisztenciához való hozzájárulása végett maradtak fenn.
- A nem formális és informális tanulás még ma is számottevő a népi kismesterségek ismeretanyagának átadásában.
- A belső készítés meghatározó ezen ismeretek megszerzésében, illetve a mesterség gyakorlásában. Ezt az elköteleződést lehetséges erősíteni.
- A mesterséghez való kötődésnek különböző minőségi, erősségi szintjei vannak: hobbi, félprofi (kiegészítő jövedelemszerzés), egzisztenciális szintű mesterségművelés.
- Egy nemzet, ország, tájegység, település múltbeli gyökerét, jövőbeni erejét mutatja, hogy mennyire képes és kész ezeket megtartani.
- Ilyen módon a népi mesterségek társadalmi szerepe segíti az önazonosságot.

Nem a kutatásom témája, azonban érdekes megfigyelésre ad lehetőséget a COVID-19 világjárvány kitörése. Az akut természeti csapás drasztikusan érinti a mindennapokat, amelyek közül most csak a képzésre, ismeretszerzésre gyakorolt hatást emelem ki. Egyrészt a formális képzés teljes vertikuma azonnal másik irányt vett. Másrészt az otthonokba való beszorulás hatással van az informális, nem formális tanulási igényekre, kényszerre is. A szociális médiából is tapasztalható,

ismerhető, hogy számosan új ismereteket, új megoldásokat keresnek az ismeretszerzés és a közösségépítés irányába. Sokan a kézműveskedésben, a kertészkedésben, a főzésben és számos más, de kiváltképp valami alkotó tevékenységben és területen próbálják ki magukat. Ez azért jó, mert az emberek sok esetben új oldalról ismerik meg saját magukat és lépik meg az eredménnyel környezetüket és a virtuális hálónak köszönhetően tágabb közönségüket is. A helyzet kreatív és innovatív megoldásokra készíti a mindennapok emberét.

Konkrét javaslatok és beavatkozási területek megfogalmazása a közeljövőt illetően:

- Regionális (megyei) és lokális (tájegységi, települési) szinten érdemes lenne egy mesterségleltárt felállítani. Ma még élnek azok, akik egykor személyes tapasztalatokat szereztek egyes mesterségekről. Fontos volna ezek dokumentálása a mai kor eszközeivel. Ebben a munkában részt tudnak venni az Értéktár Bizottságok és más hagyományőrző közösségek is.
- Kutatást kellene végezni az oktatási intézményekben a gyerekek, fiatalok körében ismeret- és identitásvizsgálat területén. Közülük kerülnek ki azok, akik majd elsajátítanak mesterségeket.
- Érdemes lenne szakdolgozati ajánlási listákat kiadni az egyetemisták részére a népi mesterségek témakörében. Olyan témacsomagok kialakítása szükséges, amely méreténél fogva lehetővé teszi egy kutatással egybekötött tudományos munka kifogástalan elvégzését. A feltáró munkát települési szinten kell elkezdni, majd ezt követően az ajánlati témaköröket az érintett felsőoktatási intézmények tanszékeihez eljuttatni.
- Győr-Moson-Sopron megyében a nyári táborokat és a mestereket hálózatba kellene szervezni a gyermekek tanítása érdekében. Ennek elősegítése érdekében a vidékfejlesztési szervezetekkel vagy a gesztor egyesülettel együttműködve megyei mesterség honlap kialakítását célszerű megvalósítani.
- Hasznos lenne kisebb, ám több projekteket kidolgozni a megyében lévő tájházak éléttel, rendezvényekkel való megtöltése érdekében, például: jeles ünnepek, mesterség napok, értéktér fórumok.
- A megye 4 Leader szervezetével való szoros együttműködés elősegítené a vidékfejlesztés meghatározó elemének erősítését az EU új fejlesztési ciklusára (2021-2027) felkészülve. Most indul el a szakmai és a pénzügyi tervezési időszak, tehát az ügy aktualitására mindenképpen lehet építeni. A téma gazdája a kézművesek gesztorszervezete, illetve a Győr-Moson-Sopron megyei Kereskedelmi és Iparkamara.
- Szükség lenne továbbképzések, tanulmányutak, kiállítások szervezésére az egyes célcsoportoknak: hobbisták, félprofik, profik. Ezt két irányultságban célszerű elvégezni. A megyében megvalósuló eseményekre más térségekből lehet hívni partnereket. Ugyanakkor a helyieket el kell juttatni, vinni más tájegységekbe, a Kárpát-medence és Európa frekvenciált vidékeire.

Tekintettel arra, hogy a munkámból kifolyólag olyan területen dolgozom, mint a közművelődés, közösségfejlesztés, a továbbiakban szeretnék energiát fordítani arra, hogy a fentiekből néhány témakört gondozzak, illetve a megye különböző szakmai platformjain képviseljek.

Felhasznált irodalom:

- Forray R., Katalin – Juhász, Erika (2009): A felnőttkori autonóm tanulás és tudáskorrekció elköteleződés. In: Forray R., Katalin – Juhász, Erika (szerk.): Nonformális – informális – autonóm tanulás. Debrecen, Debreceni Egyetem.
- Komenczi, Bertalan (2001): Az Európai Bizottság memoranduma az egész életre kiterjedő tanulásról. Letöltve: 2021. február 18. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00050/2001-06-eu-Komenczi-Europai.html>